

**САНАТОРНО -КУРОРТНІТА ОЗДОРОВЧІПІДПРИЄМСТВА :
СТРУКТУРНІПАРАМЕТРИ РОЗВИТКУ**

УДК 614.215:005.551

Мазаракі А. А.

Ведмідь Н. І.

Науково обґрунтовано базові характеристики категорій "розвиток підприємств", "параметри підприємств", а також структурні характеристики санаторно-курортних і оздоровчих підприємств як складну адаптивну та соціально-економічну систему. Виокремлено такі групи параметрів розвитку: економічні, соціальні, природно-ресурсні, екологічні, інституційні, медичні, бізнес-технологічні (сервісні). Визнано необхідним визначення оптимального співвідношення між видами й типами санаторно-курортних та оздоровчих підприємств. Оптимальну структуру санаторно-курортних та оздоровчих підприємств за типами визначено як унікальне співвідношення, яке, насамперед, обумовлене попитом тих, хто відпочиває, і потребою вітчизняної соціальної сфери.

Ключові слова: санаторно-курортні та оздоровчі підприємства, параметри, розвиток підприємств, стійкий розвиток, параметри розвитку, складні адаптивні системи, структурні параметри розвитку.

**САНАТОРНО -КУРОРТНЫЕ И ОЗДОРОВИТЕЛЬНЫЕ ПРЕДПРИЯТИЯ :
СТРУКТУРНЫЕ ПАРАМЕТРЫ РАЗВИТИЯ**

УДК 614.215:005.551

Мазаракі А. А.

Ведмедь Н. И.

Научно обоснованы базовые характеристики категорий "развитие предприятий", "параметры предприятий", а также структурные характеристики санаторно-курортных и оздоровительных предприятий как сложная адаптивная и социально-экономическая система. Выделены такие группы параметров развития: экономические, социальные, природно-ресурсные, экологические, институционные, медицинские, бизнес-технологические (сервисные). Признано необходимым определение оптимального соотношения между видами и типами санаторно-курортных и оздоровительных предприятий. Оптимальная структура санаторно-курортных и оздоровительных предприятий по типам определена как уникальное соотношение, обусловленное, прежде всего, спросом отдыхающих и потребностью отечественной социальной сферы.

Ключевые слова: санаторно-курортные и оздоровительные предприятия, параметры, развитие предприятий, устойчивое развитие, параметры развития, сложные адаптивные системы, структурные параметры развития.

**HEALTH RESORT AND RECREATIONAL ENTERPRISES :
STRUCTURAL PARAMETERS OF DEVELOPMENT**

UDC 614.215:005.551

A. Mazaraki

N. Vedmid

The basic descriptions of "development of enterprises" and "parameters of enterprises" categories as well as structural descriptions of health resort and recreational enterprises have been scientifically grounded as a complex adaptive and socioeconomic system. The following groups of development parameters have been selected: economic, social, natural and resource, ecological, institutional, medical, business and technological (service). The determination of optimal correlation between kinds and types of health resort and recreational enterprises has been found necessary. The optimal structure of health resort and recreational enterprises is defined as a unique correlation determined by the demand of holiday-makers and by the necessity of domestic social sphere.

Keywords: health resort and recreational enterprises, criteria, enterprises development, sustainable development, development criteria, complex adaptive systems, the structural criteria of development.

На сучасному етапі розвитку національної економіки спостерігається підвищений інтерес до проблем розвитку санаторно-курортних та оздоровчих підприємств як високорентабельного та соціально орієнтованого виду економічної діяльності. Розгляд

особливостей аналізу стану та тенденцій діяльності обумовлює необхідність виокремлення параметрів розвитку санаторно-курортних та оздоровчих підприємств.

Значущість досліджуваної проблеми як для конкретних

суб'єктів господарювання, так і для санаторно-курортної сфери України обумовила достатньо детальний розгляд даної тематики вітчизняними та зарубіжними науковцями, серед яких: В. Пономаренко, О. Тридід, М. Кизим, Л. Салітов, Т. Кушнір, Ю. Сидоренко, Є. Арустамов та багатьох інших [1 – 4].

Разом із тим недостатньо в науковій літературі висвітлено аналіз особливостей параметрів розвитку санаторно-курортних і оздоровчих підприємств України. Тому метою даної статті є обґрунтування структури параметрів розвитку санаторно-курортних та оздоровчих підприємств.

Для реалізації зазначеної наукової проблеми пропонується структурно-логічний порядок визначення параметрів розвитку санаторно-курортних і оздоровчих підприємств, який відображено на рис. 1.

На етапі "Формулювання та узагальнення концептуальних підходів до визначення терміна "розвиток підприємства" виявлено, що в сучасній економічній науці поняття розвитку підприємства використовується і трактується досить вільно, залежно від сфери й напрямку наукової та практичної діяльності фахівців.

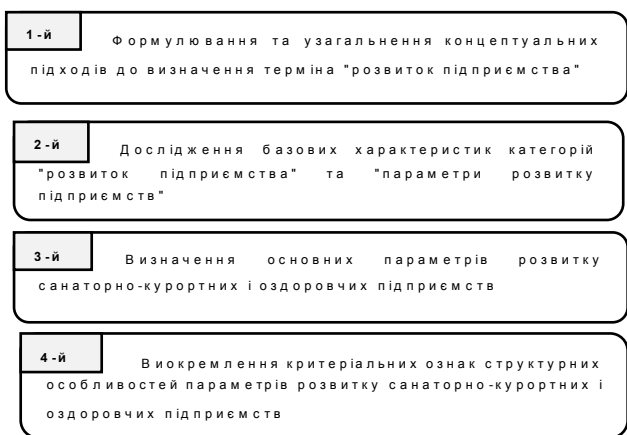

Рис. 1. Структурно-логічний порядок визначення структурних параметрів розвитку санаторно-курортних і оздоровчих підприємств

При цьому поняття "розвиток підприємства" не можна використовувати як загальну дефініцію. Однозначного розуміння цього терміна не існує. Це складний циклічний процес, який тісно пов'язаний як із життєвим циклом підприємства, так і з фазами ринкової економіки.

Аналіз першоджерел та різних методологічних підходів в останніх публікаціях дозволив виокремити таке визначення: розвиток підприємства – це процес кількісно-якісних змін, який обумовлює зміну структури та складу системи, що призводить до зростання ефективності її функціонування та підвищення опірності дестабілізаційному впливу зовнішнього середовища [1].

У сучасних мінливих ринкових умовах за невизначеності результатів впливу процесів глобалізації економіки більшого значення під час аналізу діяльності підприємств санаторно-курортної сфери, на думку авторів, набуває не дослідження розвитку підприємства у загальноприйнятому розумінні (значною мірою воно є аналогом збільшення масштабів виробництва, базується на зростанні розмірів підприємства і характеризується показниками динаміки відносно минулих станів), а стійкий розвиток, концепції якого стають все більш актуальними. Принципове підвищення рівня конкурентної боротьби на світовому ринку санаторно-курортних та оздоровчих послуг негативно впливає на стійкість діяльності та міжнародну конкурентоспроможність вітчизняних підприємств.

Таким чином, особливого значення набувають питання розробки та реалізації моделей, спрямованих на досягнення економічної стійкості підприємств за умов ентропійного та хаотичного впливу екзогенних факторів. Тому стосовно до підприємств, в тому числі санаторно-курортних та оздоровчих, є сенс говорити про стійкий розвиток. Зміст стійкого розвитку підприємства полягає в тому, щоб протягом тривалого періоду часу забезпечувалися високі показники соціального, економічного та екологічного розвитку [2].

Надалі, враховуючи сучасні тенденції світового та вітчизняного ринків санаторно-курортних послуг, у процесі побудови та аналізу моделей і економічних систем слід орієнтуватися на концепцію саме стійкого розвитку підприємства, спираючись на такі визначення загального та конкретизованого на рівні галузі і підприємств змісту (за умови їх адаптації до загальносвітової концепції сталого розвитку):

"Під стійким розвитком розуміють збалансований цілеспрямований рух соціально-економічної системи у просторі та часі, що визначає здатність системи утримувати певний набір своїх сутнісних параметрів та характеристик у межах зони стійкості, незважаючи на вплив постійних зовнішніх та внутрішніх обмежень" [3];

"... це перш за все стабільність, усталеність у діяльності або в подальшому розвитку суб'єкта, яка супроводжується відсутністю різких коливань ендогенного (внутрішнього) характеру. Водночас різкі коливання як екзогенний (зовнішній) фактор середовища можуть супроводжувати стійкий розвиток суб'єктів господарювання" [4].

Важливим у межах даного дослідження видається те, що система комплексного аналізу та оцінки стійкого розвитку дозволяє підвищити конкурентоспроможність підприємства в умовах глобалізації економіки за допомогою:

розробки ефективної системи стратегічного і тактичного управління організацією, що дозволяє враховувати не тільки економічні, але й соціальні та екологічні наслідки її діяльності; поєднання окремих корпоративних функцій – фінансового планування, маркетингу, виробництва, збуту, досліджень і розробок – в єдине стратегічне ціле;

оцінювання внеску організації в природний, кадровий і соціальний капітал, що створює більш повну картину довгострокових перспектив, допомагає визначити соціальний та екологічний внесок організації у стійкий розвиток регіону, а також цінність її продукції і послуг з точки зору стійкого розвитку [5].

На етапі "Дослідження базових характеристик категорій "розвиток підприємства" та "параметри розвитку підприємств" оперціоновано інформаційну базу щодо сутнісного змісту даних термінів із позицій розгляду санаторно-курортних і оздоровчих підприємств як складних адаптивних систем.

Характеризуючи підприємства як складну соціально-економічну систему, питання управління їх розвитком слід розглядати в межах загального моделювання поведінки складних систем, яке становить основу науки складних систем, що почала активно розвиватись із початку ХХ ст. При цьому під складністю системи насамперед розуміють принципову неможливість її зведення до простого сумування (об'єднання) складових частин (з точки зору процесу та результатів функціонування). У країнах Західної Європи, починаючи з досліджень в Інституті Санта-Фе (SFI), із середини ХХ ст. введено термін "complexity science" (дослівно "наука складності" або "наука про складне"), яка стала результатом трансдисциплінарних зусиль вчених інституту і нині є загальноприйнятною дисципліною [6]. Серед основних визначальних рис великих диверсифікованих соціальних та економічних систем слід відзначити адаптивність, емерджентність та самоорганізацію. Пізніше в науковій обіг введено термін "складні адаптивні системи (CAS)" [7].

Відповідно до характеристик санаторно-курортного комплексу СКС, будь-якому підприємству притаманні основні властивості CAS, а саме воно:

- складається з підсистем, які також є CAS;
- є відкритою системою, взаємодіє із зовнішнім середовищем;
- є складною системою, властивості якої неможливо вивести з властивостей її підсистемних рівнів;
- володіє самоподібністю (фрактальною будовою);
- здатне до адаптивної активності, завдяки якій збільшуються корисні і зменшуються негативні властивості;
- здатне підтримувати свій стаціонарний стан;
- здатне нарощувати впорядкованість (order) і складність (complexity) завдяки адаптивній активності.

У вітчизняній та зарубіжній літературі в процесі аналізу управління складними системами, в тому числі економічними, більш поширеним є термін "синергетика" (англ. Synergetics; грец. син – "спільне" і ергос – "дія") – міждисциплінарна наука, що займається вивченням процесів самоорганізації і виникнення, підтримання стійкості й розпаду структур (систем) різної природи на основі методів математичної фізики ("формальних технологій"),

Mir, 1979. – 512 p. 11. Strannye attraktory / per. s angl.; pod red. Ya. G. Sinaya, L. P. Shilkova. – M.: Mir, 1981. – 253 p. 12. Malinetskiy G. G. Sovremennye problemy nelineynoy dinamiki / G. G. Malinetskiy, A. B. Potapov. – Izd. 2-e, ispravl. i dop. – M.: Editorial URSS, 2002. – 360 p. 13. Waldrop M. M. Complexity: The emerging science at the edge of order and chaos / M. M. Waldrop. – New York: Touchstone, 1993. 14. Lopatnikov L. I. Ekonomiko-matematicheskiy slovar: Slovar sovremennoy ekonomicheskoy nauki / L. I. Lopatnikov. – 5-e izd., pererab. i dop. – M.: Delo, 2003. – 520 p. 15. Rayzberg B. A. Sovremennyy ekonomicheskyy slovar / B. A. Rayzberg, L. Sh. Lozovskiy, E. B. Starodubtseva. – 5-e izd., pererab. i dop. – M.: INFRA-M, 2006. – 495 p. 16. Sotsiologicheskiy entsiklopedicheskiy slovar / red.-koordinators G. V. Osipov. – M.: Izd. In-ta sotsiologii RAN, 1998. – 694 p. 17. Borisov A. B. Bolshoy ekonomicheskyy slovar / A. B. Borisov. – M.: Knizhnyy mir, 2003. – 895 p. 18. Bozhkova N. S. Pokazateli effektivnosti deyatel'nost' predpriyatiy servisa [Electronic resource] / N. S. Bozhkova, O. I. Radina // IV Mezhdunar. stud. elektron. nauchn. konf. "Studencheskiy nauchnyy forum". – Access mode: www.rae.ru/forum2012/180/23. 19. Xin S. Conceptual research in tourism / S. Xin, J. Tribe, D. Chambers // Annals of Tourism Research. – 2013. – No. 41. – Pp. 66–68. 20. Xin S. Conceptual research in tourism / S. Xin, J. Tribe, D. Chambers // Annals of Tourism Research. – 2013. – No. 41. – Pp. 66–68. 21. Kontseptsiiia statystyky posluh [Electronic resource]. – Access mode: www.ukrstat.gov.ua/. 21. Khaken G. M. Ozhem li my primenyat sinergetiku v naukach o cheloveke [Electronic resource] / G. Khaken // Sinergetika. – Access mode: spkurdyumov.narod.ru/Haken7.htm. 22. Paul Strathern. Kantin 90 minutes. Chicago: Ivan R. Dee [Electronic resource] / perevod S. Zubkova. – Access mode: psylib.ukrweb.net/books/stret01/txt14.htm. 23. Sobol S. M. Strukturni parametry rozvytku maloho biznesu v Ukraini [Electronic resource] / S. M. Sobol. – Access mode: ir.kneu.kiev.ua:8080/bitstream/2010/748/1/Sobol.pdf.

Інформація про авторів

Мазаракі Анатолій Антонович – докт. екон. наук, професор, ректор Київського національного торговельно-економічного університету (02156, Україна, м. Київ, вул. Кіото, 19, e-mail: knteu@knteu.kiev.ua).

Ведмідь Надія Іванівна – канд. екон. наук, докторант, доцент кафедри готельно-ресторанного та туристичного бізнесу Київського національного торговельно-економічного університету (02156, Україна, м. Київ, вул. Кіото, 19, e-mail: nadijaw@ukr.net).

И н ф о р м а ц и я о б а в т о р а х

Мазаракі Анатолій Антонович – докт. екон. наук, професор, ректор Киевского национального торгово-экономического университета (02156, Украина, г. Киев, ул. Кіото, 19, e-mail: knteu@knteu.kiev.ua).

Ведмедь Надежда Ивановна – канд. экон. наук, докторант, доцент кафедры гостинично-ресторанного и туристического бизнеса Киевского национального торгово-экономического университета (02156, Украина, г. Киев, ул. Кіото, 19, e-mail: nadijaw@ukr.net).

Information about the authors

A. M. Azaraki – Doctor of Science in Economics, Professor, Rector of Kyiv National University of Trade and Economics (19 Kyoto St., 02156, Kyiv, Ukraine, e-mail: knteu@knteu.kiev.ua).

N. Vedmid – Ph.D. in Economics, doctoral student, Associate Professor of the Department of Hotel and Catering and Tourism Business of Kyiv National University of Trade and Economics (19 Kyoto St., 02156, Kyiv, Ukraine, e-mail: nadijaw@ukr.net).

Рецензент

докт. екон. наук,
професор Лепейко Т. І.

Стаття надійшла до ред.
18.06.2013 р.

